

Lesní škola Protos

Absolventská práce

Postoj Junáka k apolitičnosti od jeho vzniku až po současnost

Klára Procházková

V Brně 23. 10. 2017

„Jsme organizací a institucí nepolitickou, nesloužíme žádné straně zvlášť, ale stranám všem, to jest celému národu. Pěstujeme naprostou svornost, vychováváme mládež v zásadách pravé demokracie a své politické přesvědčení mládeži nevnucujeme. Učíme je hleděti dále a výše, než je okamžitý politický proces, často i na pochybném základě položený.“ (A. B. Svojsík, 1922)

1. Úvod

Tato práce si klade za cíl zmapovat historii Junáka – Českého skauta v kontextu jeho postoje k apolitičnosti. Zajímá mě konkrétně to, jakým způsobem do postoje této organizace zasahovala doba, ve které se právě nacházel a hlavně, zda se nějakým způsobem měnil její postoj k politickým organizacím a stranám tehdejšího Československa.

Můžeme také konstatovat, že obě totality, během kterých byl Junák zrušen, se nějakým způsobem na tomto postoji projevily. Ať už ve chvílích, kdy organizace bojovala o přežití a snažila se udělat vše proto, aby zakázána nebyla nebo ve chvíli, kdy už bylo po Sametové revoluci a my byli nuceni se k situaci postavit čelem a nějak se se svou historií vyrovnat.

Téma považuji za důležité a neustále aktuální. V organizaci stále zaznívají hlasy, že jsme vyrovnání s minulostí doteď nezvládli se ctí. Sama v tom nemám jasno, a i z toho pramení silná motivace se podívat do historie, jak to bylo doopravdy.

2. Junák a apolitičnost mezi lety 1912 – 1968

Český skauting vznikl stále ještě v době, kdy byly české země součástí habsburské monarchie, respektive Rakouska – Uherska. Když tedy Antonín Benjamín Svojsík hnutí zakládal, byl často postaven do dilematu, zda být nějakým způsobem loajální k tehdejší rakouské moci, anebo si udržet čisté vlastenectví, a naopak být k tehdejší politice kritický a tím riskovat, že bude Junák možná zakázán. Z dostupných pramenů je možné poznat, že velmi často se rozhodoval tak, aby to organizaci co nejméně poškodilo. Vzhledem k tomu, že bylo třeba, aby hnutí bylo vnímáno pozitivně, a ne a priori, jako revoluční, držel se, s určitými výkyvy, zlaté střední cesty. Zároveň tedy vyznával národní a slovanské myšlenky, kterým je věnována celá jedna kapitola v české skautské bibli *Základy Junáctví* (Rais in: Svojsík, 1912), ale zároveň například v roce 1914 postavil propagační tábor na Zahradní slavnosti Českého olympijského výboru. Výbor na něj nicméně pozval i tehdejšího Rakouského místopředsedu, který zdejší ukázkou Junáků velmi chválil. Za to byl Svojsík později, po rozpadu Rakouské říše, velmi ostře kritizován (Šantora, 2012). Nicméně „otec-zakladatel“ se také velmi čile stýkal s tehdejší intelektuální i politickou elitou (řady dětí pozdějších československých ministrů byli aktivní členové skautských oddílů).

Když pak vypukla první světová válka a zároveň byl i oficiálně založen spolek Junák – Český skaut, Svojsík v tehdejší době čelil velmi výrazné snaze monarchie o to, aby český spolek spolkla rakouská skautská organizace a Junák si tak neuchoval ani samostatnost, ani politickou nezávislost.

Po vzniku Československa byl konečně čas na to, aby se Junák stal stabilní dětskou organizací v duchu skautských ideálů a vlastenectví. Zároveň se však znovu objevila kritika Svojsíka, za servilnost k rakouské říši. A to hlavně z řad Psohlavců, jednoho z proudů, který se vytvořil v rámci spolku. Z těchto důvodů nebyl Svojsík málem ani zvolen do čela organizace. Svou pozici sice nakonec uhájil tím, že zdůrazňoval dobročinnou práci skautů vzhledem k československému obyvatelstvu za války, ale od té doby se začala organizace poprvé štěpit. Poprvé se reálně rozštěpila už v roce 1919 na Svojsíkův Svaz Junáků Republiky Československé a na Federaci Československých skautů. Již v počátcích existence hnutí tedy můžeme vidět, že politika a přístup k ní, do podoby organizace a vztahů mezi členy velmi silně zasahovala. (Šantora, 2012)

Skauting se ale stával čím dál tím větším magnetem pro mládež a v roce 1923 se k němu hlásilo v téměř 900 oddílech 26 tisíc členů (Novák, 2012). Toho si začaly, mimo jiné, všimnout i politické strany, které se posléze snažily využít popularity skautské myšlenky pro svůj prospěch a začaly zakládat mládežnické organizace, jejichž program ze skautingu vycházel. Tyto skautské organizace tak plnily podobnou funkci jako nyní plní například Mladí sociální demokraté v rámci ČSSD nebo Mladí lidovci v rámci KDU-ČSL. Poměrně výrazně se profilovali skauti volnosti, s vazbou na národní socialisty. Specifická větev skautingu se rozvíjela mezi dělnickou mládeží. Tato větev byla spjata většinou se sociálně demokratickým směrem. Nejznámějším sdružením pak byly Skautské sbory dělnických tělocvičných oddílů. Později se rozvíjel i takzvaný rudý skauting, prezentovaný hlavně organizací Skauti práce,

kteřá byla spřizněná s Komunistickou stranou. Skauti práce však do Svazu skautů nevstoupili, protože slib věrnosti republice byl pro ně příliš buržoazní. Vstoupili proto do Federace. Vystoupili pak ve chvíli, kdy se spojili s organizací Spartakovy skauti práce. Po roce 1930 ovšem došlo v hnutí Spartakových skautů práce k trvalému poklesu členské základny. Jako příčiny je možno uvést hospodářskou krizi, perzekuci, přílišné využívání rudých skautůk pořadatelským službám a vytlačování skautingu svobodnějším trampinem. (Maroušek, 2010: 44)

Zbytky rudého skautingu byly rozpuštěny v roce 1938 (Šantora a kol., 2012). V průběhu let docházelo k občasným snahám o sjednocení Svazu a Federace. Už jen z toho důvodu, že se stát na organizaci rozdělenou na dvě části nedíval zrovna příznivě, k čemuž přispělo i to, že většina spolků ve federaci směřovala doleva. Ve třicátých letech se pak objevila snaha o to zmobilizovat mládež z venkova a tak byly, za podpory Agrární strany, založeni Švehlovi Junáci. (Šantora, 2012)

Na skautingu 20. let 20. století se neblaze podepsaly parlamentní volby, po nichž se ministrem zdravotnictví stal Bohuslav Vrbenský, který byl mimo jiné starostou Skautů socialistů. Vrbenský jmenoval inspektorem skautů kritika Svojsíka Miroslava Seiferta, který byl zároveň i jedním z představitelů skautské Federace. Z toho ve výsledku plynulo, že Federace začala být díky této pozici více finančně podporována, a naopak Svojsíkův Svaz byl bez peněz, což bránilo jeho rozvoji a rozmachu. (Šantora, 2012)

Na neutěšenou situaci rozštěpené organizace se svaz pokusil mimo jiné reagovat v roce 1926, kdy se uskutečnil valný sjezd Svazu, na kterém byla deklarována snaha o to získat děti bezpartijních rodičů, pro něž se Svaz stal jedinou přijatelnou skautskou organizací. Bylo zde také úplně poprvé přijato prohlášení o tom, že hnutí je nestranné a nepolitické. (Vykouřilová, 2008)

Během třicátých let se stále více hlásilo o slovo nebezpečí v podobě nacistického Německa a jeho snaha o vliv v celé Evropě. Československo bylo jedním ze států, který se obával o svou existenci, což se poměrně výrazně podepsalo na tom, že skauti byli postupně zařazeni do branné výchovy. Po Mnichovské dohodě a zabrání Sudet Německou říší v roce 1938 se pak situace stala neúnosnou a bylo rozhodnuto, že se organizace z politicko-společenských důvodů musí co nejvíce sjednotit, aby měla šanci přežít. Uskutečnil se proto první valný sněm, na kterém bylo odhlasováno, že dojde ke sjednocení několika hlavních organizací, konkrétně Skautů volnosti, katolických skautů, Švehlových Junáků a Svazu Junáků Republiky Československé. Tehdejší náčelník Rudolf Plajner shrnul své pocity ze situace takto: „Nezapírám sobě ani vám, že mnohé z připravovaných změn jsou nepopulární, že se jistě dotknou hluboce vašich citů a že otřesou skautskou tradicí. Prosím vás však, abyste pochopili, že se změnil velmi podstatně svět kolem nás, že individualismus, který přinášel tak krásné výsledky v dobách klidu a pohody, zeslabuje síly národa v hodinách nebezpečí a že překáží soustředění.“ (Plajner, 1939: 60)

Mimo jiné bylo také na tomto Valném sněmu přijato pod velkým nátlakem ze strany vlády i tehdejší politické situace usnesení, že Junák přijme oficiální záštitu Strany Národní jednoty a stane se tak svým způsobem mládežnickou politickou organizací. A i když bylo deklarováno,

že do organizace smí stále vstoupit kdokoliv, bez ohledu na politickou příslušnost, všichni činovníci museli být od té doby členy Strany. Zároveň se tímto rozhodnutím organizace dostala do rozporu s členstvím v mezinárodních organizacích, protože jejich členem nesměla být politická organizace. Toto usnesení bylo po bouřlivé diskuzi přijato absolutní většinou – proti bylo jen pět hlasů. Na základě této změny pak byly také upraveny stanovy spolku, které poté mimo jiné zakazovaly vstup do Junáka dětem židovského původu. Ani to ale nakonec nezabránilo tomu, aby byl Junák po zavedení Protektorátu Čechy a Morava zrušen a jeho ústřední činovníci perzekuováni. Během války i po válce jsme mohli být svědky mnoha hrdinských činů, které byly provedeny pro záchranu republiky a demokracie. Mnoho skautů za demokracii a správnou věc položilo život a nebálo se nacistům vzdorovat. Pro příklad zmiňme boj o rozhlas, kterého se účastnila celá řada skautů nebo vyjednávání o kapitulaci Německa, které vedl skaut. I to mělo za následek obrovský rozmach skautingu po druhé světové válce. Organizace měla v té době přibližně čtvrt miliónu členů. (Šantora, 2012)

Zároveň se však začal do Junáka vpašovat nový politický vliv v podobě komunismu. Těsně po konci druhé světové války vznikl Svaz české mládeže, který se již od počátku snažil získat první místo ve výchově mládeže. To v té době ale zaujímal Junák, což bylo komunistům samozřejmě trnem v oku. Když tedy o něco později byla založena jednotná, levicově orientovaná organizace, musely do ní vstoupit všechny dětské organizace, včetně Junáka. Což se mimo jiné projevilo i na znění stanov. Podle nich bylo nyní „účelem spolku povznášení mravní ideovou a tělesnou zdatnost veškeré mládeže v duchu lidové demokratické republiky a slovanské vzájemnosti, v duchu světového bratrství demokratické mládeže a po způsobu junáckém udržovati tuto zdatnost u osob dospělých na žádoucím stupni a zaměřovati ji ke službě národu a státu a zajištění světového míru.“ Navíc byli od té doby součástí ústřední rady dva členové Svazu české mládeže.

Srovnání znění stanov z roku 1940 a 1946:

Stanovy z roku 1946:

Účelem spolku je povznášení mravní ideovou a tělesnou zdatnost veškeré mládeže v duchu lidové demokratické republiky a slovanské vzájemnosti, v duchu světového bratrství demokratické mládeže a po způsobu junáckém udržovati tuto zdatnost u osob dospělých na žádoucím stupni a zaměřovati ji ke službě národu a státu a zajištění světového míru. (Stanovy, 1946)

Stanovy z roku 1940:

Účelem spolku je výchova české mládeže v duchu křesťanském k čestnému, zdravému a pracovitému spoluobčanu. Děje se to výchovou v přírodě a přírodou, jejím poznáváním, ochranou a praktickým užitím, rekreací, tělocvikem, sportem, turistikou, spojenou s tábořením, společenskou výchovou, zábavou, zpěvem, besídkami, divadlem a rytmikou. Politická činnost a činnost směřující k branné výchově je vyloučena. (Stanovy, 1940)

Stále ale ještě zůstávala organizace jakž takž samostatná. Jako čím dál tím větší problém se ale začali ukazovat skauti-komunisté, kteří působili na skautském ústředí a rozkládali Junáka zevnitř. Vznikaly tak například komunistické skautské časopisy, které se držely dané politické linie.

Na přelomu roku 1947 a 1948 také, v tehdejší době velmi aktivní, komunistická skupina brněnských skautů vydala takzvaný Junácký manifest. Text, ve kterém se píše, že se „Junák prozatím neadekvátně vyrovnal s revolučními myšlenkami, které nastaly zřízením lidové demokratické republiky a je tedy třeba dostát určitým požadavkům v oblasti mravní, ideové a

občanské výchovy.“ Poté bylo uvedeno celkem 10 nových bodů, ke kterým by se měl Junák přihlásit. Mezi nimi i „Junák se účastní socialistického budování“. (Junácky manifest, 1947)

Proti pomalému vkrádání komunismu do Junáka se ale řada členů stále velmi silně ohrazovala. Například v reakci na Junácky manifest vydala skupina skautů z Ivančic Skautský manifest, ve kterém se proti Junáckému manifestu a komunistickému pojetí skautingu ohrazuje. Tvrdí, že „není možno beztrestně vykládati staré zákony novým způsobem a nyní nadešla rozhodující hodina, kdy budeme muset bojovat o čistotu skautské myšlenky.“ (Skautský manifest, 1948) Politická krize v ČSR v únoru roku 1948 dosáhla svého vrcholu a došlo ke komunistickému převratu. Jedna z prvních organizací, která byla podrobena, byl právě Junák. Došlo k ozbrojenému zabrání ústředí a zadržení všech klíčových postav, včetně náčelníka Plajnera. Byl ustanoven takzvaný akční výbor, který měl o osudu Junáka dále rozhodovat. Jedna z prvních věcí, který tento akční výbor složený ze samých komunistů udělal, bylo přihlášení se k politice KSČ a zrušení Duchovní rady Junáka, která zastupovala Katolický skauting. Náčelníkem Junáka byl posléze jmenován komunist Jaromír Preiniger. (Šantora, 2012)

Důležitým úkolem, kterým byl akčnímu výboru zadán, bylo vyškolení vůdců v duchu levicových myšlenek a hlavně postupná likvidace Junáka. 29. března byla organizace včleněna do Svazu české mládeže a 3. dubna pak byla omezena výchova členů, kterým nyní mohlo být maximálně 15 let. Starší členové od té doby spadaly pod SČM. Nicméně o členství v něm řada z nich nestála a tak začaly oddíly zanikat. Navíc se začaly objevovat první čistě skautské protesty proti tehdejšímu establishmentu, což averzi komunistů k Junáku ještě zvětšilo. Šířila se taktéž poměrně bohatá pomlouvačná kampaň proti organizaci. Posledním hřebíčkem do rakve pak bylo vydání nařízení, že oddíly budou nyní děleny na dvě skupiny. Na původní organizační jednotky (POJ), tedy původní skautské oddíly a Místní organizační jednotky (MOJ), které nyní budou založeny v rámci každé školní třídy a budou pod přímou organizací SČM. Původní oddíly od této doby již nesměly být zakládány a tak Junák nemohl růst, ale naopak byl utlačován. K jeho definitivnímu zrušení došlo v roce 1950.)

V průběhu dalších dvaceti let skauting žil v duších a činech mnoha lidí dál. Aktivně se promítl i v disentu a odboji. Naděje na jeho znovuobnovení se ale začala objevovat až v polovině 60. let. V roce 1964 se spojila skupina činovníků s Milošem Miltnerem a zaslala dopis prezidentovi Antonínovi Novotnému se záměrem vytvořit pokusný oddíl Junáka. Byli pozváni na ÚV KSČ, kde představili svůj plán, ale nakonec jim bylo pouze doporučeno, ať určité prvky skautské výchovy zavedou v pionýrské organizaci. O rok později se podařilo skupině skautských činovníků (jehož členy byly například Zikán, Zachariáš, Kafka, Makásek a další) při městském výboru ČSM postupně sdružit 13 pražských turistických oddílů do střediska pod názvem Psohlavci, kde skrytě provozovaly skautskou činnost, a do toho turistický odbor Českého svazu tělesné výchovy vyslal do anglického Gilwellu studijní delegaci.

Když pak došlo k definitivnímu uvolnění poměrů a nastalo takzvané Pražské jaro, jak se nazývá doba vlády 1. tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka. Už počátkem února roku 1968 byla v Praze v Senovážné ulici vytvořena skautská informační služba, do které se začali hlásit staří i mladí lidé z celé republiky. Už předtím ale docházelo ke spontánnímu přihlašování se

k myšlence Junáka od řad bývalých skautů z celé země. Rok předtím také poprvé veřejně prošli Psohlavci městem ve skautských krojích. Po zřízení infoslужby pak Rudolf Plajner požádal o oficiální rehabilitaci Junáka a také se začaly konat veřejné besedy o společenské prospěšnosti skautingu. (Lešanovský, 2003) Na konci března pak bylo rozhodnuto na schůzi, které se účastnili členové obou náčelnictev z doby před jeho potlačením, o jeho obnově. O týden později, 29. března, se pak v sále Domoviny v pražských Holešovicích konala porada členů Junáka, která vyústila v jeho znovuobnovení. Na začátku dubna se také sešel Ústředním výbor ČSM s vedením Junáka a bylo zde odsouhlaseno zachování samostatnosti skautské organizace. Problém nastal ve chvíli, kdy se tehdejší činovníci snažili obnovit Junáka v souladu se stanovami z roku 1946.

Spolupráce nižších organizačních jednotek s ústředím byla vesměs srdečná, přehlížela se i řada kompromisů, ke kterým bylo přistoupeno z důvodu politických poměrů. Panovalo totiž mimo jiné přesvědčení, že jsou jen dočasné. Důvěra byla podporována i tím, že řada vedoucích komunistických činitelů byla Junáku nakloněna. Nicméně i tak vedoucí činovníci upozorňovali na to, že bude možné fungovat jen v rámci existujícího právního řádu a tedy socialistického státního zřízení. Nakonec se ale podařilo získat podporu tehdejšího prezidenta Svobody, jehož syn byl před válkou skautem a zahynul v německém koncentračním táboře. (Lešanovský, 2003)

Sám Plajner prohlásil: „Odejít z Junáka musí ten, kdo byl účasten deformací z minulých let a kdo nemá ruce a srdce čisté, nechť nenastupuje na zodpovědné místo. Zároveň se ale vyslovil pro plnou angažovanost v Junáku v duchu „socialismu s lidskou tváří“.“ To se mimo jiné od té doby dostalo i do znění skautského slibu: Milovati vlast svou Socialistickou republiku československou. Samostatnost Junáka tedy měla být zajištěna jen vítězstvím demokratického socialismu. (Lešanovský, 2003)

V rámci posněmových vyjednávání v roce 1968 představila taktéž skupina pro teorii Junácké výchovy plán, jak naložit s obsahem socialistické výchovy v Junáku. Byla taktéž vytvořena stranická skupina v rámci ústředních orgánů Junáka, která měla dohlížet na naplňování socialistické ideologie.

Co se týče skautů-komunistů, kteří se podíleli na likvidaci Junáka před a po vítězném únoru, stále se jich řada vrátila do aktivního vedení. Většinou bylo hříšníkům odpuštěno, zároveň ale o nich probíhala zuřivá debata a obviňování. V aktivní práci s dětmi v organizaci se nebránilo ani členům KSČ. Skauting v Československu nicméně neúnavně bujel a v létě roku 1968 se uskutečnilo 380 skautských táborů. Do části z nich nicméně zasáhla srpnová okupace vojsk Varšavské smlouvy. Tato událost byla předzvěstí mnoha politickým změn směrem k utužení režimu. Mezinárodní redakce ČTK přeložila a 1. října pohotově vydala český překlad ruské publikace „K událostem v Československu“, kterou sepsala tisková skupina několika sovětských žurnalistů. V tomto dokumentu se mimo jiné objevuje i poznámka o skautingu: „Byla obnovena skautská organizace a začal opět vycházet časopis Skaut-Junák, vyzývající k „obrození“ organizací existující před únorem 1948.“, což bylo první varování, že může dojít k určitým změnám. „Vedení Junáka zaujalo stejně jako jejich náčelník odmítavý postoj k této akci „sprátelených“ států. Pět dní po vpádu vojsk vydalo zprávu k situaci po 21. srpnu s názvem „Všem složkám Junáka“ s hlavním poselstvím pro všechny junáky – odolat a bojovat

proti hrubé moci, která chce násilně zastavit snahu o větší svobodu a demokratizaci. Pod dokument se podepsali Vlasta Koseová a Rudolf Plajner.“ (Churáčková, 2017) Byla taktéž podepsána dohoda mezi skauty, pionýry a zálesáky, která obsahovala odhodlání pomoci lidem s nastálou situací a pomoci také legálním ústavním orgánům země.

Hned po vpádu vojsk Varšavské smlouvy se také svolali všichni okresní a krajsí komunisté pracující v Junáku, aby se pobavili o tom, jak přistupovat k výchově k socialismu, politické angažovanosti a poměru k náboženské výchově.

Pokud ale něco bylo skutečnou překážkou, tak to byly nové stanovy, které bylo nyní potřeba „naroubovat“ na novou ústavu z roku 1960. (Šantora, 2012)

Stanovy byly schváleny na valném sněmu v listopadu roku 1968, nicméně v nich byla obsažena řada kompromisů mezi socialismem a skautskými ideály. Jako účel organizace zde bylo uvedeno, že „Účelem organizace je povznášeti mravní, ideovou a tělesnou zdatnost mládeže i dospělých členů podle junáckých zásad a zaměřovati ji ke službě národu a Československé socialistické republice v duchu demokracie, humanismu a socialismu.“ (Stanovy, 1968) Také zde mimo jiné byla uvedena v závěru poznámka o tom, že Junák může zaniknout i jiným způsobem, než dobrovolně a že v takovém případě připadne jeho majetek Československému státu. Tyto stanovy byly oficiálně schváleny ministerstvem vnitra v říjnu, před sněmem, ale oproti minulosti v nich byly uvedeny některé změny, které souvisely s okupací. Šlo například o poznámku, že se odted' musí všechny jednotky řídit platnými zákony československé republiky, a tedy mimo jiné v duchu vědeckého světového názoru marxismu-leninismu. Na sněmu byla taktéž ukončena činnost duchovní rady a o vstoupení do Světové skautské organizace se vůbec nejednalo. Nakonec však o něj bylo požádáno, ale v prosinci to ústřední výbor komunistické strany zamítl. I tak by se to ale zřejmě nepovedlo, protože tehdejší Junák nesplňoval základní předpoklady, totiž že nebyl nezávislým, nepolitickým a neměl ve stanovách obsaženu povinnost k duchovnímu principu. (Lešanovský, 2003)

V dubnu roku 1969 byl jmenován předsedou ÚV KSČ Gustav Husák a nastalo období takzvané normalizace. Od té doby začal postup pomalých změn, který šel ke konečnému zániku organizace. Oproti roku 1948 ale tentokrát přímo ze srdce jeho vedení a pod taktovkou stranické skupiny uvnitř Junáka. Z ústředního výboru byla například v červnu nařízena analýza činnosti organizace. Z vypracovaného dokumentu byl výrazně znát socialistický charakter nového směřování organizace. „To se projevilo například v pasáži o výchovném programu Junáka vypracované místonáčelníkem V. Břicháčkem nalezneme kromě výše uvedených skutečností také poznámku, že v Junáku se vyskytovaly také směry, které nesouhlasily s touto progresivní linií a chtěly se držet pouze staré tradice. Projevovalo se to během sněmu při volbách kandidátů, kdy byly zjištěny v menším rozsahu snahy pro eliminaci členů KSČ.“ (Churáčková, 2017) Jako hlavní úkol bylo uvedeno, že organizace nyní musí provést přestavbu v duchu demokratického centralismu a zapojit se, coby aktivní člen, do činnosti Národní fronty.

V květnu byly také odvoláni ze svých funkcí šéfredaktoři časopisu Skaut – Junák a Skauting a nahrazeni členy KSČ – Břicháčkem a Novákem. U výročí okupace v srpnu roku 1969 bylo

doporučeno náčelnictvem, aby nedocházelo k protestům. Zároveň i začala ze strany činitelů KSČ postupná persekuce skautských činníků, například v oblasti zaměstnání. (Šantora, 2012)

„17. listopadu 1969 vydalo předsednictvo ÚV KSČ usnesení o obnově masové, ideově a politicky jednotné organizace pro mládež. Od 27. listopadu se do integračního procesu zapojila též den založená Federální rada dětských a mládežnických organizací (FRDMO). Jejím úkolem bylo vytvořit koncept sdružování a převodu spolků do jednotného Socialistického svazu mládeže (SSM).“ (Churáčková, 2017) Výraznější integrace do nové mládežnické organizace se samozřejmě týkala také Junáka. Stranická skupina začala nahrazovat Ústřední radu Junáka a začala docházet na ústřední výbor. Koncem roku 1969 ústřední rada souhlasila, že Junák bude zrušen a pro jeho zrušení nebude svolán sněm. I tak ale nejvyšší činníci, včetně Plajnera alespoň trochu doufali, že si Junák udrží svou činnost i uvnitř SSM. To se ale nestalo, protože vedení komunistické strany plánovalo včlenění organizace do Pionýra. (Lešanovský, 2003)

Nyní se vnímání nového postupu Junáka rozdělilo na dvě názorové skupiny. První, ve které byl i Plajner, se snažila o co nejdéší udržení organizace i za cenu obrovských ústupků. Plajner to potvrdil například v jednom ze svých projevů z roku 1970: „...socialistická společnost si chce vybrat z junáctví to, co je v přítomné době únosné. Jde o mládež, nikoliv o nás. Mládež nás potřebuje, neměli bychom ji opustit. Zůstaňme věrni této socialistické republice.“ (Lešanovský, 2003) Druhá skupina naopak zaujala velmi kritický postoj a snažila se varovat před vkrádáním komunistických zásad do skautské výchovy. Projevila se například původně anonymním prohlášením Syrinx, jehož autorem byli Kopt, Makásek a Zachariáš. Píše se v něm: „Ptáme-li se, kam až můžeme ustupovat těmto jednoznačným a nekvalifikovaným požadavkům, pak tedy už ani krok. Chce se na nás, abychom zapřeli sami sebe a tudíž další ústupky jsou již nemožné.“ (Syrinx, 1970)

1. února 1970 se sešla porada ústředních orgánů Junáka, kde byli zvoleni její noví členové. Ve výsledku jejich stavba nyní vypadala tak, že většinu měli členové KSČ. Mimo jiné byl také na poradě schválen postoj k vytvoření nové jednotné mládežnické organizace. Následně byl vydán pokyn ústřední rady, že kdo nebude souhlasit s aktuálním režimem, musí organizaci opustit. 1. září se konalo plenární zasedání ústředních orgánů, na kterém Václav Marhoul přednesl zhodnocení organizace z třídně-politického hlediska a Junák definitivně zanikl. Oddíly nyní měly několik možností, jak se se situací vypořádat – přejít k pionýrům, pokračovat pod jinou mládežnickou organizací, přejít do ilegality, anebo ukončit svou činnost. Rudolf Plajner a Vlasta Macková přistoupili k pionýrům a stali se členy ústřední rady SSM. Předpokládali totiž, že pokud zašití skauty svým jménem, nebude jim ubližováno. To ale nikomu nepomohlo a persekuce bývalých členů Junáka pokračovala dál. (Šantora, 2012)

3. Český skauting a apolitičnost mezi lety 1989 a 2017

Po roce 1985, kdy se generálním tajemníkem komunistické strany Sovětského svazu stal Michail Gobračov, a došlo k výraznému uvolnění komunistického režimu, nejen v Sovětském svazu, ale také v ostatních zemích Východního bloku. Když pak o čtyři roky později vyšli v Praze do ulic i univerzitní studenti, začalo být po několika dnech jasno, že takové protesty už režim nevydrží. Již několik měsíců předtím, v dubnu roku 1989, začala skupina skautů (Zachariáš, Kafka, Kopt) vydávat samizdatový skautský časopis Čin a přidala se tak k hnutí odpůrců současného režimu. Po 17. listopadu pak začala intenzivně pracovat na tom, aby byl Junák obnoven. 26. listopadu bylo po pražských ulicích vylepeno prohlášení podepsané Jaroslavem Foglarem, Janem Remišerem, Jiřím Zachariášem a Ivo Vacíkem. (Čin, 1989) V něm se mimo jiné objevila informace, že se chystá otevření Skautské informační kanceláře ve Spálené ulici. Zároveň se ten samý den sešla skupina pro obnovu Junáka, složená z členů redakce Činu, vedoucích pražské dvojky a vedoucích tajného skautského střediska Liga pěti. Tato skupina ještě ten večer projednala návrh stanov Svazu skautů a skautek – organizace, kterou plánovali obnovit. Zároveň bylo také znovu projednáno vylepené prohlášení a jeho text byl posléze přeformulován do sedmi bodů, za nichž tato skupina chtěla skauting v Československu obnovit:

1. Stavíme se za ustavení skautské organizace, které nebudou žádnými limity organizační ani ideové bránit v účasti na světovém skautském hnutí, na rozvíjení skautského bratřství a na jejím členství v Mezinárodní skautské kanceláři.
2. Myslíme si, že základy skautingu v českých a slovenských zemích jsou dostatečně hluboké a pevné, aby mohly být využity k vybudování takového skautského domu, jehož obyvatelé budou nositeli a šifiteli nejlepších lidských vlastností.
3. Stojíme za tím, aby ve skautské organizaci měli důstojné a odpovědné místo naši věřící sestry a bratři, jejichž morální a mravní silou jsme se mohli v uplynulém období mnohokrát inspirovat.
4. Výchovný systém R.B.Powella a A.B.Svojsíka a E.T.Setona, jeho tradice, osvědčené metody práce, ale i nové sodarní zkušenosti světového skautingu by pro nás měly být závazkem a trvalým zdrojem poznávání.
5. Jsme za to, že je třeba vystavět skautskou organizaci nejen pro děti a mládež, kterým je především určena, ale avšak důležité místo členské a výchovné by v ní měla mít i základna dospělých.
6. Nenechme vychovávat mládež podle objednávky žádné politické strany.
7. Nenechme budovat svou organizaci na půdě současného Socialistického svazu mládeže a to ani v nejvolnější formě.

Ještě před 17. listopadem, na začátku října, však takzvaná Iniciativní skupina pro obnovení Junáka zaslala předsedovi ÚV SSM dopis, ve kterém projevuje snahu sejít se se zmíněným předsedou a jednat o znovuoobnovení Junáka, a to v rámci SSM:

„Obracíme se na Vás proto, že jsme vždycky byli pro jednotnou, vnitřně diferenciovanou organizaci mládeže. V tom smyslu jsme ochotni zahájit obnovu činnosti Junáka, spolu s ostatními činovníky a členy, podnitit vznik oddílů a ostatních složek a tak věnovat své síly i zkušenosti organizačnímu a odbornému zajištění jejich výchovné náplně. Tim bychom přispěli k uskutečňování pravého smyslu naší společné činnosti. (Čin, 1989). S výše zmíněným předsedou ÚV SSM Vasilem Mohoritou se 23. listopadu tato skupina skutečně sešla a započala jednání. Proti tomuto chování se naopak zklamaně ohradila Skupina pro obnovu Junáka, stojící za Skautskou informační kanceláří, jež deklarovala, že nerozumí, proč k tomu došlo: „Zabývali jsme se otázkou, jaký by to byl vlastně skauting takto získaný. Navíc získaný lidmi, kteří podle našeho názoru, ztratili jakékoliv oprávnění hovořit a jednat za československé skauty. Opět by nám chtěli dát jen „junačení“, jemuž by snad vymohli lili, ale zároveň ochranu stranických skupin. (Čin, 1989)

Na těchto názorových střetech můžeme vidět, že se členové Junáka rozdělili opět na dvě skupiny. Jedna z nich, prezentovaná bojovníky za svobodu, hrdiny z pracovních táborů a disidenty, kteří již v 70. letech kritizovali, jakým směrem se Junák ubírá a druhá skupina, prezentovaná komunistickými bývalými činovníky Junáka z let 1968 – 1970, kteří zároveň pomohli udržet Junáka znovuobnovit v těžkých časech komunismu, ale zároveň ho nakonec i sami zrušili tím, že ho nechali vplout do SSM.

Tyto spory se mimo jiné opět projeví i na shromáždění, kde byla obnovena činnost Junáka, které se uskutečnilo 2. prosince 1989 v pražské městské knihovně. „Důvodem byly hlavně postoje části skautských činovníků ke způsobu ukončení činnosti Junáka v roce 1970, neochota skautů komunistů vyvodit důsledky z jejich tehdejšího počínání a nedostatky v respektování hlavních zásad skautského hnutí. Vyústilo to k prvnímu oddělení části skautů od Junáka do samostatné organizace nazvané Svaz skautů a skautek České republiky.“ (Novák, 2012: 22) Svaz skautů a skautek nebyl ale jediný, který se od Junáka oddělil. Ze stejného důvodu se oddělilo i nezávislé sdružení oldskautů, takzvaný oddíl Veleno Fanderlika, jehož členy mohou být skauti z jakékoliv skautské organizace, kteří podle jeho poslání: „se členem může stát skaut nebo skautka, starší 30 let, který(á) souhlasí s posláním a základními cíli SOVF a který(á) byl(a) za své občanské nebo skautské postoje v minulosti persekuována totalitními režimy v bývalém Československu nebo byl(a) či stále je činný(á) v některé skautské organizaci a je vázan(a) skautským slibem.“ (Poslání oddílu Veleno Fanderlika, 2001)

Další organizací, která je v Čechách jednou z těch početnějších, jsou Skauti ABS, kteří vznikli v roce 2001. Jejich odtržení nezpůsobil nesouhlas s tím, že ve vedení Junáka se ocitli lidé s komunistickou minulostí, jako spíš fakt, že se podle nich z hnutí stala organizace, které vládne přebujelá byrokracie a vytrácí se z ní skautské ideály. Skauti ABS se naopak, podle svých stanov k těmto ideálům vrací. Nicméně i v nich můžeme najít poznámku, že „dospělí, narození do roku 1970, v přihlášce uvedou, zda byli členy nebo spolupracovníky StB, KSČ, LM, SSM a PO SSM. V případě, že byli členy nebo spolupracovníky StB, funkcionáři KSČ a LM nemohou zastávat volené a jmenované funkce. Pokud byli placenými funkcionáři SSM a PO SSM mohou zastávat volené a jmenované funkce v Sk pouze ve středisku.“ (Stanovy Skautů ABS, 2013)

K. Lešanovský (2009: 6) píše, že „se skutečností, že do Junáka přešlo mnoho funkcionářů komunistických mládežnických organizací a bývalých členů KSČ, kteří se zpronevěřili skautským ideálům, se nemohla smířit celá řada osobností.“ Příkladem takového bývalého člena KSČ, který uvádí Šantora (2012) je Václav Břicháček, který se stal náčelníkem chlapeckého kmene Junáka – svazu skautů a skautek.

Do Stanov Junáka se nicméně v roce 1992, na rozdíl od roku 1989, dostala formule o tom, že organizace je: „dobrovolnou, nezávislou, nepolitickou a nevládní organizací, sdružující mladší i dospělé členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.“ (Stanovy Junáka – Svazu skautů a skautek, 1992). Do té doby bylo ve stanovách obsaženo, že Junák je organizace, která vychovává v duchu humanismu a demokracie. O nepolitčnosti se nicméně stanovy zatím nevyjadřovaly.

Až do roku 2011 probíhala stále debata o tom, jak se k této situaci postavit. V onom roce pak bylo téma otevřeno na Valném sněmu v Kolíně. Bylo navrženo takzvané usnesení o apolitčnosti Junáka. Podle prohlášení ústředních orgánů „Junák stál vždy na straně demokracie a proti totalitním režimům, na což mnozí bratři a sestry doplatili ztrátami v osobním i profesním životě a mnozí zaplatili i cenu nejvyšší. Na tomto základě vzniklo v roce 2009 prohlášení VRJ o apolitčnosti Junáka, které říká, že Junák je nestranný nikoli apolitický a uvádí tak na pravou míru slovo „apolitický“ ze Stanov Junáka. My tu dnes budeme hlasovat o prohlášení výkonné rady, které říká, že apolitčnost Junáka je třeba brát ve smyslu nestrannosti a ve stanovách je třeba rozhodně odmítnout jakékoliv extrémistické politické směry, a to zejména fašismus, nacismus a komunismus.“ (Usnesení o apolitčnosti, 2011)

V odhlasovaném usnesení Junák deklaruje, že mimo jiné nezapomíná na skutečnost, že nacismus i komunismus se vůči skautskému hnutí vymezoval nepřátelsky i v rovině ideové, což vyústilo v zákaz činnosti Junáka vždy, když se tyto ideologie dostaly k moci. (Usnesení o apolitčnosti, 2011). V současné době by se tedy, podle tohoto dokumentu, Junák neměl vměšovat do soutěže politických stran, což ale samozřejmě nebrání v tom, aby jeho členové členy těchto stran byly, za předpokladu, že to tak činí svým jménem, a nikoliv jménem skautů. Stejně tento závazek není v rozporu se snahou skautů a skautek zajímat se o občanskou společnost a veřejný prostor a vytvářet si kultivovaný politický názor. Zároveň Junák vnímá jako silně nežádoucí, aby se jeho členové zapojovali do činnosti hnutí, která směřují k potlačení lidských práv nebo vybízejí k rasové, náboženské nebo etnické nenávisti. Tento návrh byl na sněmu schválen zjevnou většinou (Zápis z XIII. Valného sněmu Junáka, 2011).

Usnesení o nestrannosti tak v tomto smyslu platí už šestým rokem. Naposledy se rozebíralo na Valném sněmu v Litomyšli, kde bylo upozorněno na vyjádření vedení Junáka k druhému kolu prezidentské volby, které bylo ve skautských kruzích vnímáno poměrně kontroverzně. „To prohlášení bylo možná trochu za hranou, ale mysleli jsme ho spíše v edukativní podobě. Jeho jádrem bylo zdůraznit myšlenku, že lidé se mají zajímat o to, koho volí a jakou má za sebou minulost,“ tvrdí náčelní Junáka Eva Měřínská – Evička (2017). Podle náčelníka Junáka Marka Baláše (2017) byl u tohoto prohlášení problém hlavně v načasování. Kdyby ho, podle

něj, Junáka vydal před prvním kolem prezidentské volby, nevyznělo by ani zdaleka tak kontroverzně.

Junák obecně mnoho prohlášení k aktuální politické situaci nevydává. Občas se ale něco vyskytne. V poslední době zmiňme například vyjádření ústředních orgánů k uprchlické krizi nebo k válce na Ukrajině a samozřejmě také „incident“ z května roku 2017, z neonacistické demonstrace v Brně, kde byla při debatě s neonacistou vyfotografována skautka Lucie Myslíková - Bobo.

“Prohlášení k nějakým společenským událostem dáváme jako organizace poměrně zřídka a předchází tomu diskuze, která probíhá většinou mezi starostou, zpravodajem pro komunikaci a radou náčelníků (náčelníci + místonáčelní),” tvrdí zpravodaj pro komunikaci Petr Vaněk (2017) a dodává, že hlavním kritériem pro to, zda Junák usnesení vydá, je existence vazby na skautské hodnoty, hodnoty civilizované společnosti nebo vazba na mladé lidi. “Zároveň je pro nás i důležité, zda náš názor může poskytnout vodítko skautským vedoucím, kteří nevědí, jak se s problematikou poprat ve svých oddílech. To se dělo typicky třeba právě u uprchlické krize. Ozývaly se nám podněty z hnutí, že nevědí, jak o tématu mluvit s dětmi,” doplňuje Vaněk (2017). Negativní reakce podle něj přijdou vždycky. Tvrdí, že je třeba si uvědomit, že se jedná velmi často o témata, která štěpí společnost a opačné názory se tedy samozřejmě mohou objevit i v hnutí.

Kromě vyjádření k aktuálním společenským událostem se Junák poměrně často vymezuje i proti totalitním režimům minulého století. V pražském Skautském institutu už například několik let běží projekt Zkušenost totality, který se zabývá momenty, kdy jsou pod tlakem naše hodnoty a čelíme nutnosti na nějakou z nich rezignovat nebo ji za cenu osobního nepohodlí obhájit. Jeho jádrem je pak připomínání komunistické a nacistické totality.

Skautský institut se obecně politickými otázkami zabývá poměrně často a nezřídka jsou jako hosté zváni například úspěšní politici, kteří mají vazby na skauting. “Deklarovaná apolitičnost Junáka pro nás v přemýšlení o podobných programech hraje zásadní roli. Zároveň se ale celou věc snažíme vnímat tak, že apolitičnost se nerovná rezignaci na dialog o veřejném životě. Junák jako největší organizace svého druhu zkrátka jakousi veřejnou roli hraje ať chce nebo nechce,” poznamenává ředitel Skautského institutu Miloš Říha – Šípek (Říha, 2017). S tím souhlasí i náčelní a náčelník Junáka. “To, že jsme nestraničtí přeci neznamená, že se máme vyhýbat veřejnému životu: „Politiku vnímám jako věc veřejnou a jsem přesvědčen, že to, že jsme nestraničtí ještě neznamená, že našim svěřencům nebudeme představovat základní nástroje demokracie. A těmi například hlasování ve volbách bezpochyby je. Stejně tak vnímám jako důležité, abychom se jako organizace, která si prošla docela nepříjemnými věcmi, dokázali vyjádřit k událostem, které se nijak neztotožňují se skautskými hodnotami a učili tomu i naše děti,” tvrdí Baláš (2017).

Situace ohledně apolitičnosti/nestraničnosti Junáka nicméně v současné době je neustále nevyjasněná, respektive v internetových diskuzích se často ozývají hlasy členů, že Junák má být spíše než nestraničný, plně apolitický. Jako argument se, mimo jiné, vymezují proti již zmíněné fotografii Lucie Myslíkové, která na sobě ve chvíli pořízení snímku měla skautský

kroj (a ponožky se znakem Antifa).¹ Debatě o tématu apolitičnosti se mimo jiné zabýval o i náčelnictvo Junáka na schůzce ze září roku 2017. „A to v souvislosti s přibývajícímí událostmi, které členové a členky Junáka mohou vnímat velice různě. Členové a členky Náčelnictva na základě vyhodnocování různých více či méně kontroverzních situací, jejichž vnímání v kontextu s apolitičností Junáka - českého skauta může být velmi rozdílné, diskutovali o tématu s tím, že se jím opětovně budou zabývat na některém z dalších jednání.“ (Zápis ze zasedání Náčelnictva Junáka, 2017) Situace ohledně toho, jak bude v budoucnosti vnímána apolitičnost Junáka je tedy stále otevřená.

4. Závěr

Když se nyní podíváme na celou historii skautingu v Čechách, tak vidíme, že jeho postoj k politice byl neustále aktuální. Ať v postoji Svojsíka k Rakousku – Uhersku, vznikání mládežnických organizací, se skautskou výchovou, které byly navázané na politické strany nebo boj Junáka s nacismem. Kapitolou samo o sobě, je pak „infiltrace“ skautů – komunistů do organizace a jeho samorozpuštění do SSM v 70. letech. Stejně tak jako neustálé vyrovnávání se členů Junáka se skutečností, že do náčelnictva po Sametové revoluci zasedla opět část skautů – komunistů, kteří nedokázali obhájit, proč vlastně členy KSČ byli.

Velmi zajímavé na celé této situaci je štěpení Junáka. To bylo za první republiky způsobeno zejména tím, že část skautů se klonila v politice spíše doleva, a proto si založili vlastní organizaci zvanou Federace. Svojsíkův svaz byl v té době čistě apolitický. Zatímco v současné době, respektive po revoluci, se naopak Junák rozštěpil právě proto, že se část jeho členů nemohla vyrovnat s tím, jak Junák decentně zametl pod koberec komunistickou minulost některých jeho vysoko postavených činovníků.

Poměrně kontroverzně jsou také určitou skupinou členů Junáka vnímána jeho prohlášení k aktuálním otázkám, které hýbou společností. Z nějakého důvodu tato organizace za celou dobu své existence nicméně promlouvala do veřejné debaty a vychovávala další generace, což bylo hlavním důvodem, proč byla rušena všemi totalitními režimy, které se kdy v Čechách objevily. Její hlavní zbraní je totiž, že „podporuje rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě“ (Stanovy Junáka – Českého skauta, 2014), což se nikdy s těmito režimy slučovat nebude.

¹ Například zde: <https://krizovatka.skaut.cz/zpravodajstvi/3181-ceska-skautka-se-v-brne-postavila-pruvodu-neonacistu-jeji-fotka-obletela-svet?tl=comments>

5. Zdroje

BALÁŠ, Marek. Ústní sdělení. (2017-03-26)

Čin: *Nezávislý zpravodaj československých skautů a skautek*. 1989, **1989**(4).

CHURÁČKOVÁ, Anna. *Obnova a opět zákaz. Historie organizace Junák v letech 1968–1970 s přihlédnutím k českobudějovickému regionu*. Praha, 2017. Bakalářská práce. Karlova univerzita.

Junácký manifest. 1947.

Junácký sněm. *Vůdce: Měsíčník Junáka*. 1039, **20**.(1-2), 30.

Junácký sněm. *Vůdce: Měsíčník Junáka*. 1039, **20**.(1-2), 30.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Stanovy Junáka*. 1940.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Stanovy junáka*. 1946.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Stanovy junáka*. 1968

KOLEKTIV AUTORŮ. *Stanovy junáka*. 1992

KOLEKTIV AUTORŮ. *Stanovy junáka*. 2014

KOPT, MAKÁSEK a ZACHARIÁŠ. *Prohlášení Syrinx*. 1970.

LEŠANOVSKÝ, Karel. *Stručné dějiny českého skautingu v období 1968-1970: tehdejší události a jejich důsledky*. Praha: Čin, 2003. ISBN 80-239-2100-2. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:da701900-b62a-11e6-a108-005056827e51>

LEŠANOVSKÝ, Karel. *Komunismus a skauti komunisté*. 2009. Dostupné z: http://www.kpv-praha15.wz.cz/soubory_PDF/Komunismus_a_skauti_komuniste.pdf

MAROUŠEK, Jan. *Dětské a mládežnické organizace do roku 1939* [online]. České Budějovice, 2010 [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/jstg0q/>>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. Michal Kaplánek, Th.D..

MĚŘÍNSKÁ, Eva. Ústní sdělení. (2017-03-26)

NOVÁK, Vojtěch. *SKAUTING V ČR PO ROCE 1989*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

Poslání oddílu Velená Fanderlika. In: *Skautský oddíl Velená Fanderlika* [online]. 2001 [cit. 2017-11-10]. Dostupné z: <http://www.kpv-praha15.wz.cz/>

ŘÍHA, Miloš. Emailová komunikace. (2017-04-03)

Skautský manifest. 1948.

Stanovy českého skautingu ABS. In: *Český skauting ABS* [online]. 2013 [cit. 2017-11-10]. Dostupné z: <http://abs2013.skautabs.cz/?p=130>

SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Základy junáctví: Návod pro výchovu čes.mládeže na základě systému sira R.Baden-Powellla "Scouting" a za laskavého přispění četných odborníků*. 3.nezm.vyd.podle 1.vyd.v r.1912. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-703-2001-X.

ŠABLOVÁ, Lenka. *ZÁŘIJOVÉ ZASEDÁNÍ NÁČELNICTVA JE ZA NÁMI - O ČEM SE ROZHODOVALO A JAK?*. 2017. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/zpravodajstvi/3482-zarijove-zasedani-nacelnictva-je-za-nami-o-cem-nj-rozhodovalo-a-jak>

ŠANTORA, Roman. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák - TDC, 2012. ISBN 978-80-86825-72-4.

VANĚK, Petr. Ústní sdělení. (2017-04-03)

VYKOUŘILOVÁ, Zuzana. Svaz junáků skautů a komunistický skauting optikou skautských tištěných médií v letech 1922 – 1924 [online]. Brno, 2008 [cit. 2017-11-10]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/144087/fss_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Pavel Večeřa.

Zápis z XIII. Valného sněmu Junáka. Kolín, 2011. Dostupné z: https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://krizovatka.skaut.cz/phocadownload/userupload/category/49/1415006986_2011_zapis_z_XIII_VSJ_Kolin.pdf&a=bi&pagenumber=1&w=800